

Bijlage 3. Behandeling van de adviezen bij het ministerieel besluit tot definitieve gehele opheffing van het ministerieel besluit van 4 oktober 1996 tot bescherming als monument van de Grafkapel "De Kalvaer" in Herzele (Sint-Lievens-Esse)

Provincie: Oost-Vlaanderen

Gemeente: Herzele, 8ste afdeling, sectie D

Objectnummer: 4.01/41027/210.1

Dossiernummer: 4.001/41027/104.1

Omschrijving:

Grafkapel "De Kalvaer", Gentweg zonder nummer

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel,

26 JULI 2019

De Vlaamse minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand,
Buitenlands Beleid, Onroerend Erfgoed en Dierenwelzijn,

Ben WEYTS

1. Adviezen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige gehele opheffing

Overeenkomstig art. 6.2.4. van het Onroerenderfgoeddecreet wint de Vlaamse Regering het advies in bij de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed.

1.1. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 30 augustus 2018.

De VCOE bracht op 26 september 2018 een ongunstig advies uit over de voorlopige gehele opheffing van de bescherming als monument van de grafkapel De Kalvaer. Het advies maakt integraal deel uit van het opheffingsdossier.

Behandeling van het advies:

Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige gehele opheffing vast van het ministerieel besluit van 4 oktober 1996 houdende de bescherming van grafkapel De Kalvaer in Herzele. De opheffing van de bescherming steunt op artikel 6.2.1., 1° van het Onroerenderfgoeddecreet: "de erfgoedwaarden van het beschermde goed zijn onherstelbaar aangetast of verloren gegaan."

De inleidende bepalingen van het opheffingsbesluit stellen dat de historische en de volkskundige waarde onherstelbaar zijn aangetast en verloren zijn gegaan doordat de erfgoedkenmerken en -elementen niet meer afleesbaar of herkenbaar zijn. Er wordt aangegeven dat het feitelijk herstel van de erfgoedwaarden onmogelijk is omdat er onvoldoende erfgoedelementen en -kenmerken in een aanvaardbare bouwfysische toestand bewaard bleven. Een reconstructie van de materialiteit door hergebruik van bewaard gebleven onderdelen met toevoeging van nieuwe materialen zou slechts een benaderende reproductie van de oorspronkelijke kapel opleveren en evenmin tot herstel van de erfgoedwaarden leiden.

De commissie erkent de huidige slechte staat van het monument. De vervallen toestand van de grafkapel blijkt duidelijk uit de fotoregistratie. Anderzijds stelt de commissie vast dat de grafkapel een lange en complexe voorgeschiedenis kent. De commissie meent dat deze moet worden meegenomen in de motivering voor de opheffing van de bescherming. Dit is volgens de commissie evenwel onvoldoende het geval:

- a) *Ten eerste blijkt uit de historiek van het beschermings- en beheersdossier dat de huidige staat van de kapel het gevolg is van jarenlange verwaarlozing door de gemeente. De gemeente kreeg nochtans meerdere aanmaningen tot dringende instandhoudings- en herstellingswerken. Bovendien werd in maart 2009 een onderhoudspremie toegekend met een gunstpercentage van 80%. Toch diende de gemeente slechts enkele maanden later al een aanvraag in tot opheffing van de bescherming. Gelet op het negatief advies van de KCML werd aan deze vraag geen gevolg gegeven. Ook nadien heeft de gemeente nagelaten de nodige instandhoudingswerken uit te voeren en werden diverse processen-verbaal en een herstellvordering opgesteld.*

Een opheffing is evenwel niet mogelijk wanneer het verlies aan erfgoedwaarden kan worden toegeschreven aan de zakelijkrechthouder(s) of gebruiker(s) van het goed sinds de voorlopige bescherming. De wijzigings- en opheffingsprocedure is voorzien voor gevallen waar het gaat om een ernstige (onvrijwillige) aantasting van de erfgoedwaarden, zoals na een calamiteit (brand, natuurramp enzovoort). De Memorie van Toelichting bij het Onroerenderfgoeddecreet stelt heel duidelijk: "In geen geval kan verwaarlozing of gebrek aan onderhoud door de (huidige of vorige) zakelijkrechthouder of beheerder aanleiding geven tot een wijziging of gehele of gedeeltelijke opheffing van de bescherming."

De grafkapel is – zoals de commissie ook erkent – in zeer slechte staat. Het dossier toont aan dat de erfgoedwaarden ernstig aangetast zijn. Het Onroerendergoeddecreet voorziet in artikel 11.4.1. drie opties om het integraal herstel van erfgoedwaarden te bereiken:

1. Feitelijk herstel in originele, goede staat.
2. Gehele of gedeeltelijke reconstructie, aangevuld met een vergoeding voor de schade die is opgelopen door het algemeen belang ingevolge de vernietiging van de erfgoedwaarden (ingeval optie 1 niet mogelijk is).
3. Integraal herstel door de vergoeding van de schade die het algemeen belang heeft opgelopen door de vernietiging van de erfgoedwaarden, zo nodig aangevuld met maatregelen die verdere schade moeten voorkomen (ingeval optie 1 en 2 niet mogelijk zijn of minstens niet opportuun worden geacht door de inspecteur Onroerend Erfgoed).

De inspecteur Onroerend Erfgoed oordeelde in het najaar van 2017 dat de erfgoedwaarden niet langer herstelbaar zijn en dat de procedure zou worden opgestart om over te gaan tot een integraal herstel door vergoeding van de schade die het algemeen belang heeft opgelopen door vernietiging van de erfgoedwaarde (optie 3). De maatschappelijke schade door het verlies aan erfgoedwaarde werd op basis van een akkoordvonnis op 26 juni 2018 voor de Rechtbank van Eerste Aanleg in Oudenaarde vergoed. Het misdrijf (verwaarlozing door de zakelijkrechter) eindigt na dit integraal herstel, waarna de bescherming kan worden opgeheven.

- b) *Ten tweede blijkt uit het inhoudelijk dossier dat in 2013 nog een stappenplan werd uitgewerkt in functie van een eigenlijk herstel van het monument. Ook na vaststelling van de snelle achteruitgang van het goed werd in 2017 nog een herstellvordering ingeleid waarin de uitvoering van voorlopige instandhoudingswerken en het feitelijk herstel in de originele staat werden vooropgesteld. De commissie meent dat het inhoudelijk dossier niet aantoot in hoeverre de erfgoedwaarden meer zijn teloorgegaan dan enkele jaren, terug, toen een herstel in de oorspronkelijke staat wel nog tot de mogelijkheden behoorde. Bovendien kan uit het dossier onvoldoende worden afgeleid of herstel, reconstructie en compensatie werden overwogen en waarom deze herstellvormen niet zouden voldoen. Dit dient verder gemotiveerd te worden. Een loutere verwijzing naar het methodologisch kader (artikel 11.4.1. van het Onroerendergoeddecreet) is daarvoor onvoldoende.*

In het inhoudelijk dossier wordt omstandig gemotiveerd dat beide erfgoedwaarden die aan de grondslag liggen van de bescherming van het goed onherroepelijk verloren zijn gegaan als gevolg van de vergevorderde staat van verval. Bovendien wordt op afdoende wijze aangetoond dat beide erfgoedwaarden in sterke mate terugvallen op het materieel voorkomen van de grafkapel en de hoge mate van authenticiteit die aan het geheel toegekend kan worden. Gelet op het feit dat het herstel in een originele, goede staat in de huidige toestand neer zou komen op een algehele reconstructie, biedt feitelijk herstel onvoldoende garanties voor het herstel van de verloren geachte erfgoedwaarden. Naast het feit dat feitelijk herstel door reconstructie een weinig authentiek resultaat zou opleveren, stelt zich voor een aantal erfgoedelementen bijkomend het probleem dat er onvoldoende documentatie en fotografische gegevens voorhanden is om deze herstellvorm te overwegen. Bovendien is het onmogelijk om complementaire maatregelen, zoals voorzien in artikel 11.4.1., §2 van het Onroerendergoeddecreet, uit te schrijven gezien de kapel geen deel uitmaakt van een ruimer geheel of ensemble. De overige in het Onroerendergoeddecreet voorziene herstellvormen werden in dit opzicht wel degelijk afgewogen. De keuze voor integraal herstel door de vergoeding van de schade wordt als dusdanig geacht gegrond te zijn.

Dat nu toch wordt ingestemd met een opheffing van de bescherming lijkt ingegeven door het blijvend stilzitten van de gemeente en de uiteindelijke keuze voor de schadevergoeding als herstellvordering. De commissie benadrukt dat een schadevergoeding niet mag worden opgelegd om de enkele reden dat dit voordeliger uitvalt voor de overtreder dan een herstel in de vorige staat of een combinatie van herstel

en schadevergoeding. De rechter zal bij de beoordeling van de redelijkheid van de herstellvordering een afweging maken tussen de meerwaarde voor het beschermde onroerend erfgoed en de last voor de eigenaar. Dit betekent dat moet worden nagegaan of geen andere herstelmaatregel noodzakelijk is, onder meer op grond van de aard van de overtreding, de omgeving en de aantasting van het onroerend erfgoed en het voordeel dat voor het onroerend erfgoed ontstaat door de gevorderde maatregel tegenover de last die daaruit voor de overtreder voortvloeit.

De overige in het Onroerenderfgoeddecreet voorziene herstelmaatregelen werden zoals hierboven aangehaald wel degelijk achtereenvolgens afgewogen zoals het Onroerenderfgoeddecreet voorschrijft. De keuze voor integraal herstel door de vergoeding van de schade wordt als dusdanig geacht gegrond te zijn.

Artikel 2 van het opheffingsbesluit verwijst naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie van het betrokken goed. Het inhoudelijk dossier geeft aan dat de kapel doorheen de tijd verschillende malen geregistreerd werd, waardoor het onnodig is om dit naar aanleiding van de opheffing opnieuw te doen. Er wordt ook geen verplichting tot behoud of opslag van individuele erfgoedelementen voorzien.

De commissie merkt op dat het op basis van voorliggend dossier onvoldoende duidelijk is in welke mate en op welke manier het monument in het verleden werd geregistreerd. De restauratievoorstellen, het beheersplan en het inspectieverslag (stands zekerheidsnota) waarnaar verwezen worden, maken geen deel uit van het dossier. De commissie kan de keuze voor niet registratie niet zomaar ondersteunen.

In het inhoudelijk dossier wordt bij de beschrijving van de huidige toestand (1.5. Beschrijving van de huidige toestand) aangegeven dat de bouwfysische toestand van het goed vastgesteld werd op basis van de registratie in situ door Inspectie RWO en het ingenieurs- en studiebureau Triconsult. Dit plaatsbezoek resulteerde uiteindelijk in een uitvoerige standszekerheidsnota. In de fotoregistratie bij het ministerieel besluit (bijlage 2) worden de foto's van dit plaatsbezoek aangevuld met foto's die door Bressers Architecten ter plaatse werden gemaakt tijdens verschillende plaatsbezoeken in 2017 naar aanleiding van het in opmaak zijnde beheersplan. Het goed wordt als dusdanig geacht op afdoende wijze geregistreerd en fotografisch gedocumenteerd te zijn. In het inhoudelijk dossier wordt steeds op correcte wijze verwezen naar beide documenten, op basis van dewelke de fotoregistratie samengesteld werd. Zowel de standszekerheidsnota als het beheersplan maken deel uit van het beheersdossier en kunnen te allen tijde geraadpleegd worden in het archief van het agentschap Onroerend Erfgoed.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.2. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige opheffing

Het uitgebracht advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier noch het ministerieel besluit werden aangepast.

2. Adviezen en bezwaren uitgebracht na de voorlopige bescherming en voorafgaand aan de definitieve bescherming

Openbaar onderzoek

Gemeente Herzele organiseerde het openbaar onderzoek van 21 februari 2019 tot en met 22 maart 2019.

Tijdens het openbaar onderzoek werden geen bezwaren ingediend. Het proces-verbaal dat de gemeente opstelde over het openbaar onderzoek maakt integraal deel uit van het opheffingsdossier.

3. Conclusie

Aangezien er geen adviezen of bezwaren werden uitgebracht na de voorlopige gehele opheffing en voorafgaand aan de definitieve gehele opheffing, werden het inhoudelijk dossier, noch het ministerieel besluit aangepast na de voorlopige opheffing.